

ŠIAULIŲ REGIONO PLĖTROS TARYBA

Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai,
Lietuvos Respublikos Vyriausybei,
Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai,
Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komitetui,
Lietuvos savivaldybių asociacijai

dėl solidarumo principo taikymo transportuojant atliekas utilizuoti į deginimo įrenginius ir kitų siūlymų siekiant subalansuoti atliekų tvarkymo grandinę

Šiaulių regiono merai kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentą, Vyriausybę, Seimą, Aplinkos ministeriją ir Lietuvos savivaldybių asociaciją siūlydami tinkamai sureglamentuoti sukurtų deginimo įrenginių veiklą, deginimo kainą sureguliuoti taip, kad ji nebūtų didesnė, nei atliekų šalinimo sąvartyne kaina.

Šiaulių regiono plėtros taryba dar 2020 m. vasario mėn. kreipėsi į Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliariją, Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją, Lietuvos savivaldybių asociaciją su prašymu galiojančiuose teisės aktuose įtvirtinti pilnos apimties solidarumo principą, t. y. Atliekų tvarkymo įstatyme nustatyti, kad 1 tonos deginimo įkainis būtų koreguojamas priklausomai nuo regiono centro atstumo iki deginimo įrenginių arba surinktos Atliekų tvarkymo programos lėšos būtų paskirstomos priklausomai nuo atstumo iki deginimo įrenginių. Tokiu būdu daugiau programos lėšų gautų tos savivaldybės, kurios patiria didesnius deginamų atliekų transportavimo kaštus. Su raštu buvo pateiktas tuo metu siūlomas *Po apdorojimo likusių ir perdirbti netinkamų komunalinių atliekų priėmimo į deginimo įrenginius įkainio solidarizavimo metodikos* projektas. Prašymas galimai nebuvo vertintas. Atkreiptinas dėmesys, kad įvertinus deginimo ir transportavimo kaštus, bendra atliekų sudeginimo kaina būtų 59 Eur/t, todėl šalinimas sąvartyne, net ir padidinus sąvartyno mokestį nuo 2023 m. iki 50 Eur/t, vis tiek išliks pigiausias atliekų sutvarkymo būdas, todėl, jeigu nebus logiškai sureguliuoti atliekų deginimo kaštai ir atlikti kiti būtini darbai atliekų tvarkymo sistemai subalansuoti, neišvengiamai išaugs atliekų tvarkymo kaina gyventojams.

Šiaulių regione savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus funkcijas Koncesijų ar Administravimo sutartimis regiono lygmeniu yra pavedusios vykdyti VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui (toliau – ŠRATC), kuris disponuoja regione sukurta infrastruktūra, vertina komunalinių atliekų srautus ir šių atliekų tvarkymo pajėgumus. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo kontrolės funkcijos yra priskirtos savivaldybėms, o komunalinių atliekų tvarkymo užduotys vykdomos per savivaldybių organizuojamas komunalinių atliekų tvarkymo sistemas.

Siekiant užtikrinti Atliekų tvarkymo įstatymo ir Valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 m. plano ir projekto užduočių įgyvendinimą bei tęstinumą, atliekos, likusios po mechaninio – biologinio apdorojimo regioniniuose įrenginiuose, turi būti perduotos toliau tvarkyti (perdirbti ir/ar panaudoti energijai gauti).

ŠRATC, įvykdęs viešųjų pirkimų procedūras, nuo 2017 m. sausio mėn. iki šiol degias atliekas utilizuoti veža į UAB „Gren Klaipėda“ (buvęs UAB „Fortum Klaipėda“) deginimo įrenginius, kuriuose atliekų sutvarkymas (deginimas) kainuoja 34 Eur/t be PVM. Tačiau UAB „Gren Klaipėda“ 2021 m. informavo, kad žymiai išaugus apyvartinių taršos leidimų kainai už CO₂ emisijas ir smarkiai padidėjus kitų dedamųjų (pelenų sutvarkymo, reagentų ir kt.) kaštams, nebus galima pratęsti 2020 m. sausio mėn. pasirašytos sutarties buvusiomis sąlygomis. Atlikus viešojo pirkimo procedūras (pasiūlymus pateikė du tiekėjai: UAB „Gren Klaipėda“ ir UAB „Kauno kogeneracinė jėgainė“), degios atliekos iš Šiaulių regiono nuo 2022 m. balandžio mėn. bus vežamos į UAB „Kauno kogeneracinė jėgainė“ (toliau – KKJ) deginimo įrenginius, o deginimo kaina sudarys 44 Eur/t be PVM. Prie atliekų deginimo kaštų taip pat prisideda ir atliekų transportavimas, kuris 2022 m. brango nuo 248 Eur už reisą iki 290,07 Eur už reisą be PVM. Atitinkamai nuo 2022 m. balandžio mėn. atliekų transportavimas ir deginimas Šiaulių regiono gyventojams pabrangs nuo 12,5 Eur/t iki 15 Eur/t be PVM. Būtina atkreipti dėmesį, kad augant kuro kainoms, atliekų vežimo deginti kaštai dar labiau augs.

Kainų pokyčiai 2017–2022 m.

	2017 m. Eur/t (be PVM)	2018 m. Eur/t (be PVM)	2020 m. Eur/t (be PVM)	2022 m. Eur/t (be PVM)
Sutvarkymas (deginimas)	26,00	28,00	34,00	44,00
Transportavimas	10,53	10,48	12,53	14,65
Bendra sutvarkymo kaina	36,94	38,48	46,53	58,67

Įvertinus situaciją, nuo 2022 m. balandžio mėn. Šiaulių regione komunalinių atliekų deginimo ir transportavimo į deginimo įrenginius kaštai sudarys apie 14 proc. visų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos (atliekų sutvarkymas, surinkimas, vežimas ir rinkliavos administravimas) kaštų, iš jų 25 proc. sąnaudų teks transportavimui į KKJ.

Pagal dabar veikiančią sistemą, solidarumo principas nėra užtikrinamas dėl patiriamų skirtingų transportavimo iki deginimo įrenginių kaštų. Pavyzdžiui, savivaldybės, kuriose yra įrengti deginimo pajėgumai, transportavimo kaštų beveik nepatiria, o labiau nutolusios savivaldybės privalo patiriamus transportavimo kaštus įtraukti į vietinę rinkliavą, taip didindamos finansinę naštą tos teritorijos gyventojams. Daugelyje savivaldybių yra taikomas komunalinių atliekų tvarkymo kainos paskirstymo solidarumo principas, atsižvelgiant į atstumą nuo savivaldybės centro iki sąvartyno.

Įvertinus augančius deginimo įkainius, galima būtų išskirti šias pagrindines su atliekų deginimu susijusias problemas:

1. Galiojančiuose teisės aktuose įtvirtintas solidarumo principas netaikomas deginti vežamoms atliekoms. Solidarumo principas nustatant rinkliavą ar kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą, reiškia, kad palankesnes sąlygas dėl ekonominių, gyvenamosios vietos, atstumo iki atliekų tvarkymo įrenginių ar kitų priežasčių turintys komunalinių atliekų turėtojai prisideda prie komunalinių atliekų tvarkymo finansavimo, kad būtų sudarytos prielaidos naudotis komunalinių atliekų tvarkymo paslaugomis komunalinių atliekų turėtojams, kurie tokių sąlygų neturi ir kuriems rinkliava ar kita įmoka už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą tampa didesne našta.
2. Tinkamai nesureglamentuota sukurtų deginimo įrenginių veikla, nesureguliuota deginimo kaina, neskatinamas papildomų konkurencingų deginimo pajėgumų atsiradimas.
3. Komunalinių atliekų srautas apmokestinamas papildomais ATL mokesčiais, nors dauguma Europos Sąjungos (ES) šalių šiai atliekų grupei tokių mokesčių netaiko.

4. Nepakankama valstybės pagalba bendradarbiaujant su verslu taip sukuriant reikalingus išrūšiuotų antrinių žaliavų perdirbimo pajėgumus. Taip pat dar neparengti aiškūs ir skirtingų interesų grupėms subalansuoti būtinieji reikalavimai, kaip tvarkyti išrūšiuotas pakuotes.
5. Neskiriamas finansavimas MBA įrenginiams modernizuoti, kad būtų gaminamos ne iš atliekų atliekos, bet iš atliekų produktai (pavyzdžiui, kietas atgautas kuras (KAK)).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siekiant nediskriminavimo, lygiateisiškumo, proporcingumo principo ir logiškai subalansuotos atliekų tvarkymo grandinės, s i ū l o m e :

1. Tinkamai sureglamentuoti sukurtų deginimo įrenginių veiklą, deginimo kainą sureguliuoti taip, kad ji nebūtų didesnė, nei atliekų šalinimo sąvartyne kaina.
2. Nustatyti, kad viešoji paslauga – komunalinių atliekų deginimas, turėtų prioritetą prieš komercinį srautą.
3. Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai apskaičiuojant atliekų deginimo įkainius, transportavimo kaštus solidariai paskirstyti didiesiems Lietuvos miestams, kuriuose veikia atliekų deginimo jėgainės, ir kitoms nuo įrenginių labiau nutolusioms savivaldybėms.
4. Netaikyti ATL mokesčių deginamam komunaliniam atliekų srautui.
5. Sukurti aiškią metodiką, kuria remiantis Valstybinė energetikos reguliavimo taryba nuo 2023 m. nustatys atliekų tvarkymo kainas gyventojams. Kol kas tokios metodikos dar nėra.
6. Skirti valstybės ar ES finansavimą skirtingų susidarantių atliekų perdirbimo pajėgumų sukūrimui.
7. Sutvarkyti atliekų tvarkymo apskaitą (tobulinant GPAIS duomenų kaupimo bazę), nes ji vis dar neveikia.
8. Kuo greičiau patvirtinti aiškius būtinuosius reikalavimus išrūšiuotoms pakuotėms tvarkyti ir užtikrinti, kad gamintojų ir importuotojų organizacijos (GIO) vykdytų įstatyme nuo 2022 m. numatytas prievoles.
9. Išplėsti GIO atsakomybę ir už baldų, tekstilės, higienos priemonių sutvarkymą.
10. LRATC asociacijos užsakymu atliktos studijos pagrindu, skirti lėšas MBA modernizuoti, sukuriant geresnes antrinių žaliavų išrūšiuojimo galimybes ir galimybes iš atliekų pagaminti produktą – kietą atgautą kurą (KAK).
11. Įstatymu nustatyti aiškius KAK panaudojimo ir sertifikavimo kriterijus, nustatyti jo panaudojimo galimybes.

Šiaulių miesto savivaldybės meras,
Šiaulių regiono plėtros tarybos kolegijos pirmininkas

Šiaulių rajono savivaldybės meras

Radviliškio rajono savivaldybės meras

Pakruojo rajono savivaldybės meras

Kelmės rajono savivaldybės meras

Joniškio rajono savivaldybės meras

Akmenės rajono savivaldybės meras